

ОРГАНІЗАТОР МЕДИЧНОЇ НАУКИ ТА ЗАХИСНИК ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

**До 80-річчя від дня народження академіка
Андрія Михайловича СЕРДЮКА**

24

**грудня
2018
року**

виповнюється 80 років від дня народження відомого вченого-гігієніста, громадського діяча, академіка НАМН, професора, экс-президента Національної Академії медичних наук України, директора ДУ «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва НАМН України», голови ГО «Українська Асоціація громадського здоров'я» Андрія Михайловича Сердюка.

Сердюк А.М. народився 24 грудня 1938 року у родині педагогів у місті Дніпропетровську. Він належить до покоління, яке називають «дітьми війни». На його дитинство припали евакуація та окупація. Він переніс біль за свого батька, який потрапив до фашистського концтабору, а після звільнення брав участь у Великій Вітчизняній війні та війні з мілітаристською Японією. Батько повернувся додому лише 1946 року.

1955 року А.М. Сердюк вступив до Дніпропетровського медичного інституту, після закінчення якого працював лікарем санітарно-епідеміологічної станції Верхньодніпровського району Дніпропетровської області, згодом став головним лікарем, а у 25 років очолив міськздороввідділ м. Верхньодніпровська.

1966 року він вступає до аспірантури Київського НДІ загальної та комунальної гігієни імені О.М. Марзеєва, де вирішує досліджувати вплив електромагнітного випромінювання на здоров'я людей. Після захисту кандидатської дисертації А.М. Сердюк залишився працювати старшим науковим співробітником установи.

Слід відзначити щасливий збіг обставин, які наклали відбиток на усе його життя. Після закінчення інституту йому випало працювати саме у тій санітарно-епідеміологічній станції, яку 1913 року заснував

видатний вчений-гігієніст Марзеєв О.М. Це була перша в Україні повітова СЕС. Потім Андрій Михайлович опинився в інституті, створеному Олександром Микитовичем 1931 року, зробив у його стінах перші кроки у науку. Доля наче навмисно переплітала біографії цих двох науковців.

Як і славний попередник, А.М. Сердюк невдовзі очолив інститут. Він розвинув та відродив закладені Марзеєвим О.М. традиції.

1972 року Андрія Михайловича запросили на роботу до Центрального комітету Компартії України. Почавши з посади інструктора, він невдовзі стає заступником завідуючого відділом науки та учбових закладів, курує питання охорони здоров'я та соціального забезпечення республіки. Нова робота вимагала нових знань. Він досить швидко опановує їх, стає відповідальним політиком. Саме таку відповідальність виявив він 26 квітня 1986 року, коли сталася Чорнобильська катастрофа. Керівники тодішнього СРСР спустили вказівку вважати безпечною для ліквідаторів аварії і потерпілих від неї дозу 50 БЕР. Андрій Михайлович, розуміючи наслідки катастрофи, категорично наполягав: безпечна доза не має перевищувати 5 БЕР.

Для того, щоб про це заявити у той час, потрібні були не лише знання, а й мужність.

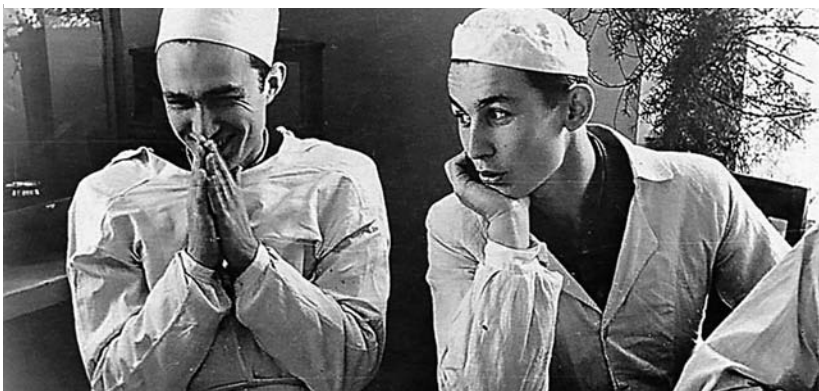

Зрештою, Москва пішла на поступки: «Поріг відселення населення із районів, прилеглих до ЧАЕС, знизити до 10 БЕР». Андрій Михайлович вмів і дивитися правді в очі, і говорити правду.

З 1987 року А.М. Сердюк – перший заступник міністра охорони здоров'я УРСР, з 1990 – директор Українського наукового гігієнічного центру МОЗ України. 1994 року він знову

ORGANIZER OF MEDICAL SCIENCE, PUBLIC HEALTH PROTECTOR IN UKRAINE

To the 80-th birth anniversary
of Academician A.M. SERDIUK

стає першим заступником міністра, а 1996 року очолює Міністерство охорони здоров'я України і, на громадських засадах, лабораторію еколого-гігієнічної безпеки України в Українському науково-гігієнічному центрі.

Цей майже 30-річний період життя Андрія Михайловича був доволі багатим на здобутки. У складні часи перебудови та становлення незалежної укра-

їнської держави А.М. Сердюк прагне забезпечити стале функціонування галузі, її реформування та реструктуризацію. В умовах недостатнього фінансування, обвалу структури охорони здоров'я, скорочення кількості фахівців він як стратег уміло керував «армією» медичних працівників країни. Те, що він вимагав від співробітників, вимагав і від себе. Працював багато. Прагнув збе-

регти сільські медичні заклади та їхні кадри, запропонував закладам відомчої медицини обслуговувати усіх мешканців району, на території якого вони перебувають. Прагнув зберегти наукові кадри. Організовував допомогу потерпілим від аварії на ЧАЕС дітям-інвалідам, ветеранам Великої Вітчизняної війни, тяжко хворим. Керував боротьбою з епідемією дифтерії, яка забрала багато життів наших співвітчизників, дітей і дорослих. І при цьому завжди залишався порядною, доброзичливою, чуйною людиною.

Як організатор охорони здоров'я Сердюк А.М. спрямовував свою діяльність на досягнення ефективного управління галуззю, її правове забезпечення та інформатизацію. За його ініціативи в Україні була організована і розпочала функціонувати чітка структура медико-генетичної допомоги населенню, для чого було створено Науковий центр медичної генетики МОЗ.

З 1999 по 2000 рік А.М. Сердюк – голова Національного агентства з контролю над якістю та безпекою продуктів харчування, лікарських засобів та виробів медичного призначення. 2000-го року він повертається до Інституту гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзеєва АМН України (раніше – Київський НДІ загальної та комунальної гігієни імені О.М. Марзеєва, Український науковий гігієнічний центр МОЗ України). Повертається як керівник закладу, в якому досяг значних успіхів у царині зміцнення здоров'я населення та попередження негативного впливу на нього хімічних, фізичних та біологічних чинників навколишнього середовища.

Знову очоливши інститут, А.М. Сердюк одним з перших у країні розпочав розробку теоретичних основ проблеми біологічного впливу електромагнітної енергії антропогенного походження на організм люди-

ни, залежності здоров'я населення від її дії. Він – автор низки методичних та нормативних санітарно-гігієнічних документів.

Значна частина робіт науковця присвячена взаємозалежності глобальних проблем сучасності – науково-технічного впровадження в Україні медико-екологічного та біологічного моніторингу, комплексного вирішення екологічних проблем багатьох наукових напрямків, правового забезпечення, планового управління якістю довкілля. Розроблена Сердюком А.М. теорія резонансної взаємодії організму з навколишнім середовищем є якісно новим підходом до вирішення проблем медичної екології, гігієнічних аспектів захисту людини від можливої несприятливої дії багатьох факторів.

Останнім часом за керівництва А.М. Сердюка в інституті продовжується вивчення закономірностей впливу природних та антропогенних факторів довкілля на здоров'я населення, дослідження з удосконалення теорії та практики їх гігієнічного нормування, оцінки ризику для населення, а також методології організації контролю над станом довкілля. Першочерговим напрямом наукових розробок є вирішення проблем розбудови системи громадського здоров'я.

Як директор інституту Сердюк А.М. дотримується принципу, згідно з яким прогрес наукового колективу можливий лише за умов збереження досвіду, здобутків і традицій, набутих старшим поколінням науковців, та розвитку їх молоддю, яка приходить на зміну. За клопотанням та проектом Сердюка А.М. перед новим корпусом інституту було встановлено пам'ятник Марзеєву О.М. – організатору і першому директору, наукову естафету якого продовжує нинішнє покоління науковців. За ініціати-ви А.М. Сердюка в інституті активізовано підготовку кадрів через аспірантуру, поновлено роботу Ради молодих вчених. На базі інституту з 1996 року успішно діє спеціалізована Вчена рада з захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора наук за спеціальностями «екологія» (медичні науки) і «гігієна та

професійна патологія» (медичні та біологічні науки).

З 1996 року в інституті видаються науковий журнал з проблем медичної екології, гігієни, охорони здоров'я та екологічної безпеки «Довкілля та здоров'я», незмінним шеф-редактором якого є Андрій Михайлович, а також щорічний збірник наукових праць «Гігієна населених місць». Обидва видання входять до переліку фахових видань України.

Теоретичні розробки Сердюка А.М. викладено у численних монографіях та наукових працях. А.М. Сердюк має широкі міжнародні творчі зв'язки, є керівником програми ВООЗ «Здоров'я у гармонії».

З 1972 року він бере участь у спільних дослідженнях з науковцями СІНА за програмою «Вивчення біологічної дії фізичних факторів навколишнього середовища», а з 1996 року – за програмою вивчення лейкемії та інших захворювань серед учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.

З 2014 року він є членом Координаційної ради міждисциплінарного Центру з гігієни та екології (GeoHub), спільного з National Institutes of Health, USA. 2016 року Андрій Михайлович брав участь у співпраці з ВООЗ з питань запровадження Національного плану дій щодо неінфекційних захворювань відповідно до Європейської стратегії «Здоров'я-2020: основи Європейської політики на підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя».

Нині Андрій Михайлович Сердюк – видатний науковець у галузі гігієни та медичної екології, дійсний член (академік) НАМН, доктор медичних наук (з 1981 р.), професор (з 1994 р.). З 2011 по 2015 роки очолював

Національну академію медичних наук України. На сьогодні він є заступником голови Міжвідомчої комісії з біологічної та генетичної безпеки при РНБО України, членом експертної комісії з питань захисту суспільної моралі, членом Президії Вченої ради МОЗ України.

Він має міжнародне та державне визнання: почесний член Академії медичних наук Польщі (з 1999 р.), дійсний член Міжнародної медичної академії імені А. Швейцера (з 1999 р.), академік Білоруської академії медичних наук, почесний професор Медичного Університету Доккіо (Японія), лауреат Державної премії України, Заслужений діяч науки і техніки. Має численні нагороди СРСР, України та інших країн.

Андрій Михайлович Сердюк бере активну участь у громадському житті країни, веде велику науково-організаційну роботу. Він є членом Міжвідомчої комісії з реалізації загальнодержавної програми «Питна вода України на 2006-2020 роки», понад 10 років очолював робочу групу з Дер-

жавної науково-технічної програми «Екологічна безпека України», яка була складовою частиною пріоритетного напрямку «Охорона навколишнього природного середовища» при Державному комітеті з питань науки і технологій (нині – Департамент науки і технологій Міністерства освіти та науки України), керував державною програмою «Захист генофонду народу України».

Багато років Андрій Михайлович очолював Координаційну раду з виконання Державної програми «Здоров'я нації», розраховану на 2002-2011 роки, був головою Правління Наукового товариства гігієністів України та Експертної ради ВАК України з профілактичної медицини, нині є головою Експертної комісії з проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи в особливо складних випадках; заступником голови Комісії з біобезпеки та біологічного захисту при РНБО України; з 2016 року – головою ГО «Українська Асоціація громадського здоров'я».

Сердюк А.М. є членом редколегій багатьох наукових журна-

лів, двох спеціалізованих вчених рад тощо.

Сердюк А.М. – автор понад 490 наукових робіт, у тому числі 8 підручників, 45 монографій. Має 5 авторських свідоцтв, 9 патентів. Підготував 25 докторів та 10 кандидатів наук.

Сердюк А.М. має наукові праці у галузі гігієни, радіобіології, екологічної безпеки, медичної екології, управління якістю середовища проживання людини, соціальної медицини: «Взаимодействие организма с электромагнитными полями как с фактором окружающей среды» (1977); «Непростые заботы человечества: научно-технический прогресс, здоровье человека, экология» (1988); «Чернівецька хімічна хвороба: нове екологічне захворювання?» (1998); «Общая гигиена» (1999); «Гігієна праці» (2000); «Гігієна довілля: політика, практика, перспективи» (2001); «Завещание врача-профилактика» (2003); «Генофонд і здоров'я населення» (2003); «Комунальна гігієна» (2003); «Тяжелые металлы внешней среды и их влияние на репродуктивную функцию женщин» (2004); «Гігієна та екологія» (2006); «Нариси з історії гігієни довілля в Україні» (2006), «Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку» (2007), «Генофонд і здоров'я: розвиток методології оцінки» (2008), «Hygiene and Ecology» (2009); «Вехи жизни Дениса Николаевича Калюжного» (2010); «Генофонд і здоров'я: іонізуюча радіація» (2011), «Health effects of the Chernobyl accident» (2011), «Досвід та перспективи наукового супроводу проблем гігієнічної науки та практики» (2011) та ін.

Хоч би де працював, які б обіймав посади, він завжди

залишається порядною, доброзичливою, чуйною людиною. Кожен, хто спілкувався з ним, вирішуючи будь-які питання – наукові, організаційні, громадські чи особисті – або слухав його виступи, відчував на собі вплив його інтелекту високоосвіченої та обдарованої людини, яка має ґрунтовні знання у різних галузях не лише медицини та біології, а й суспільних наук, літератури та мистецтва (живопис, музика, архітектура тощо). Усім своїм життям Андрій Михайлович доводить, що він постійно прагне дійти до суті будь-якого питання і справи, що постають перед ним, і вирішити їх на користь людям та державі.

Нині ми щасливі привітати ювіляра з днем народження і побажати йому міцного здоров'я, подальшої творчої активності та реалізації нових планів.

**Президія НАМН України,
Правління ГО «Українська
Асоціація громадського
здоров'я»,**

**колектив ДУ «Інститут
громадського здоров'я
ім. О.М. Марзєєва
НАМН України»,**

**редколегія журналу
«Довкілля та здоров'я».**

На світлинах:

*у робочому кабінеті
на вулиці Попудренка, 50;*

*Андрій Сердюк – студент
Дніпропетровського
медичного інституту;*

*нарада завідувачів кафедр
загальної гігієни медінститутів
України: Р.Б. Габович,
А.М. Сердюк та І.І. Нікберг;*

*разом з сокурсниками
по медінституту;*

*у залі засідань
Генеральної Асамблеї ООН;*

*зустріч з прем'єр-міністром
Великобританії
Маргарет Тетчер;*

*у колі онуків;
разом з батьками.*